

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

УДК 35-02.21/22-043

Дорошенко Володимир Сергійович
кандидат історичних наук, доктор економіки,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
Київ, Україна,
valvasfed93@gmail.com

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Мета даної статті – розкрити характерні ознаки та особливості процесу інституціоналізації соціальної політики європейських країн. Її новизна полягає в тому, що вперше у вітчизняній дослідницькій літературі комплексно розглядається сутність теоретичних концепцій та інституціональних утворень у сфері соціальної політики на базі вивчення іноземних держав, що забезпечує розширення простору інституціонального аналізу, кращому розумінню соціальної структури суспільства. Такий підхід сприяє розумінню соціальної політики як суспільного інституту, формування та розвиток якого є результатом функціонування усієї системи суспільних відносин, що дає змогу розглядати соціальну політику як складну, багатоаспектну еволюційну систему. При підготовці даного матеріалу були використані такі методи як аналіз, синтез, індукція, дедукція, типологізація, екстраполяція, моделювання, а також еволюційний, порівняльний, системно-історіографічний підходи. До головних результатів і висновків даного дослідження належать наступні. Йдеться, перш за все, про те, що досягнення стратегії зростання сучасної цивілізованої країни повинні головним чином стимулювати соціальний прогрес, що має супроводжувати законодавством для надійного забезпечення прав людей. Соціальна політика ЄС розробляється і реалізується на двох рівнях – загальносоюзному і в межах національних держав. Саме тому використовуються терміни «соціальна політика ЄС» і «національна соціальна політика» певної країни. Глобалізаційні тенденції прискорюють процеси уніфікації національних моделей соціальної політики. У той же час незмінним у спільній політиці ЄС залишається усвідомлення того, що синергетичні соціальна справедливість і соціальний захист можуть позитивно впливати на економічний розвиток країн. Важливе значення має концепція універсалізму, яка пов'язана з перерозподілом ресурсів серед усіх членів суспільства і практикується як фундаментальний принцип соціальної політики. Універсалістська модель добробуту скандинавських країн часто називається «соціал-демократичною моделлю». Акцентується увага на маргінальному й інституціональному підходах у галузі

соціальної політики. Ознаки маргінальної політики – невелика частка ВВП для соціальної сфери, незначна роль програм із запобігання бідності, надмірне використання диференційованої соціальної політики. Типовими для інституціональної моделі соціальної політики є велика частка ВВП для соціальної сфери, суттєва роль заходів із запобігання бідності. Суттєвим є той факт, що інституціоналізація соціальних прав робітників була зворотним пунктом у визначенні їх громадянства і соціальності. Соціальні права, які отримали робітники, стали важливим чинником процесу модернізацій суспільства, в якому як чоловік, так і жінка змогли порвати із застарілим і патерналістським соціальним порядком.

Ключові слова: інституціоналізація, соціальна політика, концепція універсалізму, держава добробуту.

Doroshenko Volodymyr, Candidate of Historical Sciences, Doctor of Economics, National Academy of Public Administration under President of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Tendencies of institutional transformations of social politics in European countries

Main objective of the article is to investigate traits of the institutional process in social politics of the European countries, which compiled an advanced experience in this aspect. Relevance of the study is accounted by the fact that for the first time in the Ukrainian scientific literature the complex research is used as to the essence of social politics concepts and institutional formations on the basis of foreign historiography providing the institutional analysis broadening. Such an approach contributes to perception of social politics as a public institution, which formation and development are predetermined by the public relations whole system functioning, which enables to evaluate a social politics as a complex, multilateral evolutionary system. Given research is based on such methods as analysis, synthesis, deduction, modeling, as well as on evolutionary, comparative, and system approaches. The main results of the study include the following conclusions. Firstly, it is stated that the achievements of the modern civilization development strategy stimulate social progress, which is to be provided by a certain legislation to guarantee human rights. Social politics of the EU is worked out and realized on two levels – all-union and within the framework of national states. That's why the article used such terms as "social politics of EU" and "national social politics of a certain country". Rather significant is the concept of universalism dealing with distribution of resources among all members of a society and been interpreted as a fundamental principle of social politics. An accent is made on marginal and institutional aspects in the field of social politics. It should be especially noted that the workers social rights institutionalization was a turning point in determining their citizenship and socialization. Social rights got

by the workers, became an important factor of the society modernization, in which both men and women got rid of a routine and paternalistic social order.

Key words: institutionalization, social politics, concept of universalism, welfare, state.

Дорошенко Владимир Сергеевич, кандидат исторических наук, доктор экономики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, Киев, Украина

Тенденции институциональных трансформаций социальной политики в Европейских странах

Цель данной статьи – раскрыть характерные признаки и особенности процесса институционализации социальной политики европейских стран. Ее новизна заключается в том, что впервые в отечественной исследовательской литературе комплексно рассматривается суть теоретической концепции и институциональных образований в сфере социальной политики на базе изучения иностранных государств, обеспечивает расширение пространства институционального анализа, лучшему пониманию социальной структуры общества. Такой подход способствует пониманию социальной политики как общественного института, формирование и развитие которого является результатом функционирования всей системы общественных отношений, что позволяет рассматривать социальную политику как сложную, многоаспектную эволюционную систему. При подготовке данного материала были использованы такие методы как анализ, синтез, индукция, дедукция, типологизация, экстраполяция, моделирование, а также эволюционный, сравнительный, системно-историографический подходы. К главным результатам и выводов данного исследования относятся следующие. Речь идет, прежде всего о том, что достижение стратегии роста современной цивилизованной страны должны главным образом стимулировать социальный прогресс, должен сопровождать законодательством для надежного обеспечения прав людей. Социальная политика ЕС разрабатывается и реализуется на двух уровнях – общесоюзном и в пределах национальных государств. Именно поэтому используются термины «социальная политика ЕС» и «национальная социальная политика» определенной страны. Глобализационные тенденции ускоряют процессы унификации национальных моделей социальной политики. В то же время неизменным в общей политике ЕС остается осознание того, что синергетическая справедливость и социальная защиты могут положительно влиять на экономическое развитие стран. Важное значение имеет концепция универсализма, которая связана с перераспределением ресурсов всех членов общества и практикуется как фундаментальный принцип социальной политики. Универсалистская модель благосостояния скандинавских стран часто

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

називається «соціал-демократическою моделлю». Акцентується увага на маргінальному і інституціональному підходах в області соціальної політики. Признаки маргінальної політики – невелика частка ВВП для соціальної сфери, незначительна роль програм по запобіганню бідності, надмірне використання диференційованої соціальної політики. Типичними для інституціональної моделі соціальної політики є велика частка ВВП для соціальної сфери, суттєва роль заходів по запобіганню бідності. Суттєвим є той факт, що інституціоналізація соціальних прав робітників була зворотним пунктом в визначенні їх громадянства і соціальності. Соціальні права, отримали робітники, стали важливим фактором процесу модернізації суспільства, в якому як чоловік, так і жінка змогли порвати з застарілим і патерналистським соціальним порядком.

Ключові слова: інституціоналізація, соціальна політика, концепція універсальності, держава благополуччя.

Вступ. Упродовж кількох десятиліть в Європі формувалася узгоджена сукупність теоретичних концепцій та інституціональних структур соціальної політики, склалася чітка і ефективна система соціального забезпечення та соціального захисту, принаймні в межах Європейського Союзу, що є впливовим чинником у сфері міжнародних відносин.

Мета його соціальної політики – мінімізація та, в кінцевому рахунку, ліквідація нерівності, яка в найбільш гострих формах проявляє себе на європейському просторі. З метою сприяння вирішенню цього завдання у 1961 р. було засновано Європейський соціальний фонд, який опікувався створенням нових робочих місць, допомогою працівникам у зміні видів і місць роботи. Слід зауважити, що Європейський Союз здійснює зусилля із покращення соціальних умов не лише за рахунок фінансового ресурсу, який сам по собі не в змозі подолати негаразди, спричинені недостатнім розвитком або економічним спадом. Йдеться про те, що досягнення стратегії зростання повинні, в першу чергу, стимулювати соціальний прогрес, що має супроводжуватися законодавством для надійного забезпечення мінімальних прав людей.

Мета статті – висвітлити тенденції інституціональних перетворень у галузі соціальної політики в європейських країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розкриттю цієї проблеми присвятили свої наукові роботи такі автори як К. Віланд, Д. Гадсон, Г. Даунелл, С. Дуглас, Г. Йоахім, С. Левицькі, Дж. Найт, А. Шоттер та ін.

Виклад основного матеріалу. Суттєву роль у вирішенні вищезазначених питань відіграють освіта і культура. ЄС запроваджує програми сприяння обмінами в освіті для надання можливості молоді навчатися за кордоном,

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

підвищувати кваліфікацію, вивчати іноземні мови, брати участь у спільних заходах з учбовими закладами в ін. країнах.

Слід мати на увазі, що розробляється і реалізується соціальна політика ЄС на двох рівнях – загальносоюзному і в межах національних держав. Саме тому в науковій літературі і на практиці зустрічаються та паралельно використовуються терміни «соціальна політика ЄС» і «національна соціальна політика» (певної, конкретної країни). Часом вони досить істотно відрізняються змістовним наповненням, більш-менш чітко вираженою історико-культурною специфікою, що утруднює їх співставлення та порівняння. При цьому національні відмінності у процесі розроблення та реалізації (або адмініструванні) соціальної політики ЄС в цілому посилюються зі вступом до співтовариства нових держав. Але, з одного боку, глобалізаційні тенденції прискорюють процеси зближення, уніфікації національних моделей соціальної політики, а з другого – незмінним у спільній політиці ЄС залишається усвідомлення того, що синергетичні соціальна справедливість і соціальний захист можуть позитивно впливати на економічний розвиток країн, як і останній має сприяти їх соціальному вирівнюванню. Тому щоб зрозуміти сутність і водночас національно-державне розмаїття соціальної політики ЄС, належить, насамперед, проаналізувати її витoki та основні етапи формування.

Справедливим буде відзначити, що саме Німеччині належить першість у започаткуванні соціальної політики як важливого складника державного управління. Ініційовані канцлером О. фон Бісмарком законодавчі акти оформилися у 1896 р. у перший в європейській історії національний громадянський Кодекс, базовими ідеями якого були робітниче страхування та соціальна справедливість. Уже тоді політики, які стояли на чолі цієї держави, розуміли суспільне призначення соціальної політики: «Ми маємо національні традиції милосердя, утверджуємо гідні стандарти життя, які добре узгоджуються з європейськими ідеями гуманізму і поваги до людини незалежно від її статусу та матеріального добробуту» (слова Вільгельма I, імператора Німеччини 1881 р.) [6, с. 196].

Відзначимо, що у ФРН функціонує своя, специфічно німецька модель соціальної політики, найпомітнішими ознаками якої є:

- обов'язкове солідарне (з участю роботодавців, найманих працівників та держави) соціальне страхування (забезпечує дві третини соціальних витрат);
- активна участь недержавних, неприбуткових, приватних інститутів у соціальному захисті та підтримці населення;
- динамічність, тобто спроможність держави швидко і адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в країні і на європейському континенті в цілому.

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Втілені у цій моделі принципи організації та функціонування соціальних програм служать підставою для виокремлення її у самостійну модель, яку можна назвати змішаною, корпоративістською.

Велика Британія має іншу історію соціальної політики і, відповідно, іншу її модель. Цікавою з методологічної точки зору уявляється концепція універсалізму, яка пов'язана, в першу чергу, з перерозподілом ресурсів серед всіх членів суспільства, і в фаховій літературі трактується як фундаментальний принцип соціальної політики. У післявоєнні десятиліття, зазначається в роботах деяких вчених, концепція інституціоналізму широко використовувалася в тому ж значенні, що й універсалізм, який, на їх думку, є головним принципом реформування у сфері соціальної політики північних країн європейського регіону.

Одним із досягнень в цьому напрямку стало те, що їм вдалося охопити соціальним страхуванням усе населення. Забезпечуючи йому можливість універсального користування різного роду соціальними послугами, північні європейські країни в подальшому змогли досягти соціальної солідарності, рівності між класами, а також, що було не менш важливим, між жінками і чоловіками.

Промовистою у цьому контексті була відома доповідь лорда У. Беверіджа (перед палатою обшин англійського парламенту, 1942 р.), в якій він висловив ідею нового соціального порядку, «держави добробуту» шляхом забезпечення мінімальної допомоги пристарілим, безробітним, матерям і хворим. Згідно з доповіддю, всім громадянам слід сприяти створенню соціальної страхової системи і всі вони будуть мати можливість користуватися правом на охорону здоров'я, отримання знань, харчування, житла.

Справедливість, як зазначалося у доповіді, буде проявлена і по відношенню до непрацюючих домашніх господарок. Рівні можливості доступу до соціальних благ оцінювалися як великий прогрес у порівнянні з довоєнним суспільством, в якому сім'ї, волонтерські організації були неспроможні ліквідувати хвороби, неосвіченість, злиденність, безробіття.

У. Беверідж категорично виступив за універсальний розподіл соціальних благ, підкреслюючи його важливість у зв'язку, як він висловився, з непередбаченою бідністю, яка загрожує усім [1, с. 9].

Дискусії щодо універсалізму, які мали місце в післявоєнній Великобританії, висвітили необхідність визначення трьох видів соціальної допомоги: для бідних, для працюючих і для всіх громадян. Оскільки концепція універсалізму більше використовувалася в політиці, ніж у науковій сфері, так і не було вирішено який різновид соціальної допомоги слід назвати універсальним.

Хоча досвід Великобританії має свої відмінності, багато в чому він віддзеркалив загальні тенденції, закономірності стосовно пом'якшення протиріч між робочим класом і буржуазією, між індустріальними робочими і фермерами,

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

а також відіграв певну роль у підвищенні положення народу до статусу громадян, що має суттєве значення для всіх західних країн.

Пріоритетне місце концепції універсалізму відведено у скандинавських країнах. Коли вони почали розбудовувати «державу добробуту» принцип універсалізму був фундаментальним у цьому процесі. Універсалістська модель добробуту скандинавських країн часто називається «соціал-демократичною» моделлю [3, с. 11].

У монографії «Демократична класова боротьба» дослідник В. Корпі спробував довести, що моделі маргінальної та інституціональної політики можуть розглядатися в якості двох полюсів. Типічні ознаки маргінальної моделі – це, наприклад, невелика частка ВВП для соціальної сфери, незначна роль програм по запобіганню бідності, надмірне використання диференційованої соціальної політики, вирішальна роль приватних організацій. У той же час типовими для інституціональної моделі соціальної політики є такі ознаки: велика частка ВВП для соціальної сфери, суттєва роль заходів із запобіганню бідності, виключне використання універсальної соціальної політики, незначна роль приватних організацій і фінансування, яке базується на податках [5, с. 191].

Згідно з класифікацією В. Корпі, універсалізм визначається як аспект інституціоналізму і відіграє особливу роль у розподілі ресурсів у суспільстві. Універсалістські заходи націлені на широкі прошарки населення, тоді коли диференціальні підходи зорієнтовані на підгрупи населення зі спеціальними потребами.

Розподіл між маргінальною та інституціональною моделями був домінуючою класифікацією з 50-х рр. XX ст. Згідно з першим підходом, соціальні інститути добробуту вступають в гру, коли такі структури як сім'я і ринок не спрацьовують. Згідно з другим – служби добробуту розглядаються як головні, як «перша лінія» функціонування індустріального суспільства. Г. Еспінг-Андерсен пише: «У контексті маргінальної моделі держава відіграє лише невеличку роль у розподілі суспільних благ. Вважається, що населення саме спроможне забезпечити свій добробут, а державі необхідно зробити лише незначний крок, у разі, коли звичайні канали забезпечення не спрацьовують. До таких каналів вони відносять сім'ю і ринок [3, с. 38].

Інституціональна модель започатковує принцип, згідно з яким усі громадяни повинні мати право на гідні стандарти життя, і що весь комплекс громадянських прав повинен бути їм безумовно гарантований. Інституціональна модель охоплює всіх громадян, а універсальним підходам на практиці надається перевага перед маргінальними.

Висновок, який роблять вчені, досліджуючи цю тему, полягає в наступному: широке використання принципу універсалізму є запорукою того,

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

що північні європейські демократії мають найбільш розвинуту систему добробуту, яка надійно гарантує соціальні права громадян.

Тому цілком зрозуміло, чому універсалізм проголошується кардинальною підвалиною модернізації соціальної політики в скандинавських країнах. Розповсюджуючи соціальне страхування на все населення (замість матеріальної компенсації тільки тим категоріям працюючих, які втрачають свої доходи), скандинавським країнам вдалося порвати з багаторічною традицією допомоги головним чином бідним верствам. Створюючи умови, в яких все населення має доступ до соціальних благ, ці країни ще більше сприяли утвердженню рівності і солідарності не тільки між класами, але і між жінками і чоловіками, що було для них не менш важливим і актуальним. Усе це дало підставу асоціювати модель добробуту в скандинавських країнах з універсалізмом.

Суттєвим є той факт, що інституціоналізація соціальних прав робітників на поч. ХХ ст., була зворотним пунктом у визначенні їх громадянства і соціальності. Соціальні права, які отримали робітники, стали важливим чинником процесу модернізації суспільства, в якому як чоловік, так і жінка змогли порвати із застарілим і патерналістським соціальним порядком. Поява сучасної країни добробуту в післявоєнній Європі, була тісно пов'язана з процесом зміни статусу громадянства. Головна ідея соціального громадянства була введена Т. Маршаллом в 1950 р., який аналізував відносини між класами, громадянами в контексті політичних, громадянських і соціальних прав. Він розглядав громадянина як члена суспільства. Одна із головних ідей теорії Т. Маршалла полягає в тому, що робочі у процесі завоювання політичних прав спроможні отримати соціальні права через здійснення політичної влади. Згідно з позицією Г. Еспінга-Андерсена, соціальна демократія – це домінуюча сила, яка стоїть за соціальними реформами і соціальними правами в скандинавських країнах (теорія владного ресурсу). Замість того, щоб перейматися дуалізмом між державою і ринком, між робочим і середнім класом, соціал-демократи започаткували державу добробуту, яка ввела для людей рівність стосовно користування найвищими стандартами (політика універсалізму), а не лише рівність у контексті мінімальних потреб (політика маргіналізму), яка проводилась повсюди. А це означає, що Швеція та інші скандинавські країни досягли на практиці в сфері соціального громадянства більше, ніж ін. країни [3, с. 28].

Потребує розгляду позиція, яку займають вчені жінки з приводу даної проблематики. Наприклад, дослідниця О. Гернес пише, що соціал-демократична гегемонія сконцентрувала свою увагу майже повністю на громадянині як на робітникові. Члени профспілки були до недавнього часу типовими соціал-демократичними громадянами. Соціал-демократичний громадянин – це

громадянин-робітник, чоловік, герой робітничого класу, який годую сім'ю. Його права, ідентичність і участь у суспільних справах визначаються його зв'язками з ринком праці і корпоративними структурами, які виростили навколо цих зв'язків. До недавнього часу жінки виступали, головним чином, у ролі громадянок-матерів, захищених і підтриманих патерналістичною державою. З одного боку, О. Гернес розуміє, що навіть у скандинавській країні добробуту перевагою користуються чоловіки-робітники, з іншого боку, вона висловлюється в тому плані, що така система державного устрою дає жінкам більше, ніж ін. політичні системи світу. «Я хочу заявити, пише дослідниця, що скандинавські демократії уособлюють державну форму, яка робить можливим перетворити їх на суспільства, дружні по відношенню до жінки [4, с. 15].

Дійсно, скандинавський досвід підтверджує, що соціальна солідарність та індивідуальна автономія можуть отримати законодавче оформлення через ідею універсального соціального громадянства. Це означає, що маргіналізовані та інші групи населення подібного гатунку (до них відносять і жінок), стали частиною соціального політичного контракту. Це також означає, що жінкам вдалося відвоювати подвійну роль: роль матері і робітниці. Було вкрай важливо, що жінки розширили свої соціальні права для того, щоб мати змогу доглядати маленьких дітей, пристарілих, хворих і непрацездатних членів суспільства. Втілення принципу універсалізму, що забезпечило стабільність доходів, надання соціальних послуг широким прошаркам населення, принесло велику користь жінкам, підвищивши їх статус у суспільстві.

Доцільно зазначати, що аграрна партія Фінляндії висловила позитивну оцінку універсалізму, намагаючись значно розширити доступ широких мас населення до соціальних благ, протидіючи волі соціал-демократів і консерваторів. У силу міцної політичної позиції аграрної партії, в Фінляндії універсалізм розповсюджений більше, ніж, наприклад, у Швеції, в тому сенсі, що мінімальна фінансова допомога (у зв'язку з доглядом за дітьми, хворобою) надається тим, хто не належить до категорії працездатних. З іншого боку, велика чисельність сільського населення змусила соціал-демократичну партію бути більш зацікавленою у використанні традиційних форм допомоги, ніж у впровадженні універсальної соціальної політики.

Ще одна проблема взаємозв'язку між соціал-демократією й універсалізмом обумовлена тим фактом, що процес його впровадження в історії соціальної політики супроводжувався трактуванням універсалізму з точки зору ліберальних, або консервативних принципів. Слід також нагадати, що і ліберальні і консервативні уряди із задоволенням використовували принцип універсалізму у сфері освіти.

Існує ряд обставин, які здійснили вплив на розвиток держави добробуту і призвели до вирішення соціальних проблем з позицій універсалізму. Деякі

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

дослідники зазначають, що більше всього від цього виграв середній клас. Навіть з економічної точки зору він не зміг би придбати соціальні послуги за ринковими цінами. Підкреслюється також той факт, що сучасні суспільства держав добробуту представляють собою своєрідні інтегровані психологічні механізми, через які започатковується відчуття єдності і солідарності.

Проблематика, яка висвітлюється, важлива ще й тим, що вона позиціонує середній клас. Зростання його чисельності, в певній мірі, – позитивний наслідок становлення розвитку держави добробуту, воно кардинальним чином змінило політичну конфігурацію. Відтепер більше не існує маси людей з низькими доходами з їх сподіваннями отримати відповідну допомогу від фінансових трансферів і публічних послуг. Як відзначається у дослідницькій літературі, не всі громадяни безумовно підтримують державу добробуту. Однак, це не дає підстав для припущень, що середній клас не підтримує універсальних програм добробуту. Навпаки, середній клас потребує захисту від соціальних ризиків, а також він зацікавлений в інвестиціях для дітей і в високоякісних соціальних послугах. І саме соціальні права і ефективні програми – це той шлях, за допомогою якого можна отримати бажані результати. Тому від функціонування держави добробуту більше всього виграє середній клас.

У державі з надійним і належно функціонуючим суспільним сектором саме середній клас має всі підстави підтримувати універсалізм. Але це, як зазначається, є одним із пояснень того, чому, наприклад, середній клас США проявляє обережність відносно до універсальних програм. Йдеться про те, що універсалізм потребує довіри громадян до громадян. Середній клас у силу своєї позиції в суспільстві може потерпати через глибокі зміни, наприклад, через можливу кризу в оточуючому середовищі, яка разом із сучасною економічною кризою може призвести до змін у соціальній структурі. Високо оплачувані робочі місця в індустріальній сфері можуть мати менше компенсаційних можливостей від нижче оплачуваних робочих місць у секторі послуг. Може змінитися і ментальний клімат: люди будуть більше сподіватися на безпеку, ніж на швидке економічне зростання. Соціальні права завдяки універсальним програмам можуть бути для громадян більш важливими, ніж вони є нині.

Як зазначають дослідники, головні переваги універсалізму – це результативність соціального управління, безумовна безпека для людей з низькими доходами, утвердження соціальної інтеграції і конкурентоздатність з економічною ефективністю. Однак, універсалізм не є панацеєю, він не може компенсувати цільовий соціальний захист і взаємні дії громадян.

Повертаючись до прикладу Королівства Швеції як однієї із найбагатших за рівнем життя країни, слід також зазначити, що мир (державна не знала війн понад 200 років), постійне оновлення високотехнологічного виробництва, широка мережа соціального забезпечення, поєднання монархічної форми правління з

ТЕНДЕНЦІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

соціал-демократичною формою урядування, забезпечують високі соціальні стандарти життя і суспільну стабільність. Тут саме центральний уряд займається розробкою, втіленням законодавства та соціальних програм, визначає стандарти з надання соціальних, медичних, освітніх послуг, регулює порядок отримання соціальних виплат. Але вирішальну роль у наданні соціальних послуг відіграють органи місцевої влади (понад дві третини).

Особливості шведської (або скандинавської) моделі соціальної політики полягають у її поширенні на все населення (а не лише на обездолених) і, відповідно, у солідарній участі всіх громадян у наповненні соціальних фондів, а також участі держави в ефективному перерозподілі коштів від забезпечених на користь менш захищених верств населення, з чим пов'язані високі податки на бізнес та систематичне зменшення різниці в рівнях життя та бідності.

Нині, зазнаючи негативних впливів глобалізації, Швеція демонструє спроможність ефективно долати труднощі, зберігаючи свій статус лідера в розробленні та здійсненні узгодженої соціальної політики Європейського Союзу.

Висновок. Таким чином, у країнах світу, перш за все, у Європі, створена потужна міжнародно-правова база, яка представляє собою оптимально стандартизовані параметри для формування політики цих держав щодо економічних, соціальних, культурних, політичних прав і свобод населення, успішного вирішення питань соціального забезпечення людей. Відповідно діють єдині принципи реалізації соціальної політики, які спрямовані на підтримання та покращення життєзабезпечення громадян.

Список використаних джерел:

1. Beveridge W. Social Insurance and Allied Services / W. Beveridge. – London: HMSO, 1942. – 21 p.
2. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism / Esping-Andersen, Gosta. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 211 p.
3. Esping-Andersen Gosta Welfare States in Transition National Adaptations in Global Economies / Esping-Andersen. – London ; Thousand Oaks California: Sage, 1996, – 211 p.
4. Hernes H. Organizational Change and Temporality Bending the Arrow of Time. / H. Hernes, Shulz. – New York, 2014. – 187 p.
5. The Democratic Class Struggle Korpi, 1983. – P. 190–192.
6. Tunis Commitment [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.itu.int/wsis/docs2/tunis/off/7.html>. – Last access: 24.02.2018. – Title from the screen.

References:

1. Beveridge, W. (1942) *Social Insurance and Allied Services*. London: HMSO.
2. Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
3. Esping-Andersen, G. (1996). *Welfare States in Transition National Adaptations in Global Economies*. London Thousand Oaks California: Sage.
4. Hernes H. (2014). *Organizational Change and Temporality Bending the Arrow of Time*. Hernes and Shulz, N. Y.
5. *The Democratic Class Struggle Korpi*. (1983). pp. 190–192.
6. World Summit on the Informational Society. (2005). *Tunis Commitment*, [online] Available at: <http://www.itu.int/wsis/docs2/tunis/off/7.html>. [Accessed 24 February 2018]. Title from the screen.

© Дорошенко В. С., 2018